

KOCA DUTUN ALTI

AYŞE FİLİZ YAVUZ

✕ @ f / otukennesriyat

YAYIN NU: 2192
KÜLTÜR SERİSİ: 1112

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-811-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Ayşegül Büşra Paksoy

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Ayşe Filiz Yavuz: 1960'da doğdu. Bütün eğitimini Ankara'da tamamladı. 1983 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi. Mecburi hizmetini Rize SSK Hastanesi'nde (1983-85), ihtisasını Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinde (1985-90) yaptı. 1998 yılında doçent, 1999 yılında klinik şefi, 2009 yılında profesör oldu. 1999 yılından itibaren Türk Ocakları Genel Merkezi'nde çalışmakta olup, genel başkan yardımcısıdır. Türk Ocakları Sanat Edebiyat Kurulu'nun bünyesindeki Kuşlukta Yazarlar Edebiyat Topluluğu'nun kuruluşundan itibaren üyesidir. Editörlüğünü yaptığı üç, yazarlığını yaptığı iki meslek kitabı ve yine editörlüğünü yaptığı bir dergi özel sayısı ile 300'ün üzerinde (ulusal-uluslararası) bilimsel makalesi vardır. Ayrıca fikir ve edebiyat yazıları *Türk Yurdu*, *Kurgan Edebiyat*, *Kardeş Kalemler* dergilerinde yayımlanmıştır.

Ayşe Filiz Yavuz hâlen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde öğretim üyesi olup, iki çocuk annesidir.

Yayımlanmış Eserleri:

Doktor Hanımın Çeyiz Sandığı (Hatıra)

Güldür Yüzümü Mevzu Derin (Hatıra)

Bir Arpa Boyu Yol (Gezi)

Biraz Kül Biraz Duman (Öykü)

Tarihin Tozlu Sayfalarından Rize'de Sağlık (Araştırma)

Aşkın Adı Rize (Şehir Kitabı)

Pak Türkün Karısı Maria (Öykü)

Arıza Aşklar (Öykü)

Bir Zamanlar Çocukluk (Çok yazarlı kitapta iki hikâyesi yer almaktadır.)

Türk Yurdu Ankara [(2 Cilt. Şehir Kitabı) Editör: Ayşe Filiz Yavuz]

Az Gittim Uz Gittim (Gezi)

Güneş Doğmadan [(Hatıra) Yazar: Haşim Erdem - Editör: Ayşe Filiz Yavuz]

Latif Ağa

Gece son karanlığını toplayıp silinmiş, dağın başına çöken sis, duman uzaklaşmıştı. Gecedен yağın yağmurun yapraklara hediye ettiği pırlanta damlalar küpe gibi yapraklardan yavaş yavaş toprağa süzülüyordu. Dutun dallarına konmuş olan birkaç kuş, tüylerini kabartarak üstlerindeki yağmur damlalarını etrafa saçtılar. Davut Ağa çadırından çıktığında daha çoluk çocuk çığırtması başlamamış; kamburlarını çıkararak etrafta sürünen tırtıllar, kahverengi solucanlar çocukların ayakları altında ezilmemiş, yaramazların oyuncağı olup da ziyan olmamıştı. Onların da canı vardı ya çoluk çocuğa bunu hiç anlatamazlardı. Kendi çocukken anlamış mıydı ki Davut Ağa, onlar anlansın?

Avradı da kalkmıştı. Kendi gibi erkenciydi. Getirdiği yorganları sökmüş, içindeki yünleri ditmek, taramak ve güneşe sermek için hazırlanmıştı. Biraz ayran çalkadı, Davut Ağa'ya kalaylı bakraçta uzattı. Sonra yola saldı:

“Var git selametle. Kendini çok heder etme. Gün sıcak olacak. Cımcılık suya batarsın.”

Çoktan bayıra vurmuş olan Davut Ağa'nın ardından avradının tembihi yele karıştı.

Davut Ağa, dağdan koca bir mezdağ¹ kesti. Dallarını, budaklarını temizledi. Yeşil dallarından koca bir yığın çıktı. Üstünde bir de cırrık yuvası olduğunu görünce çok üzüldü:

“Neyse ki içinden yavru veya yumurta çıkmadı. Yaz günü bir yuva daha yaparlar. Biz nerden bilek gardaş üzerinde yuva olduğunu? Günah yazma galan Allah'ım.” diye hayıflandı.

Sıra, koca mezdağ ağacını aşağı yaylaya indirmeye gelince suratu düştü. Kesmeden önce bunu nasıl taşıyacağını hiç

---

¹ Mezdağ: Mezda, köknar olarak bilinen ağaç cinsi.

aklına getirmemişti. Az buz değil, eşek ölüsünden beterdi bu. Değil tek başına, birkaç kişiyle dahi zor taşınırdı.

Yorgunluktan zaten canı çıkmıştı baltayı ağaca çalarken. Yüzü terden sıırıslıklam olmuş, boyun damarları parmak parmak şişmişti. Gömleğinin yakasına yerleştirdiği yağlık² bile suya batmıştı sanki.

“Keserken konu komşu, yaylacıya da lazım olur, yetimlerin anasına da verelim derken biraz büyük mü seçtik mezdağı acep?” dedi, Davut Ağa. “O zaman taşınması da zahmetli olur ellahem. Bu her babayiğidin harcı değil. Eşek de yok ki kesip kesip yükleyip indireyim. Ne yapsak ki?”

Uzaktan Latif Ağa’yı gördü. Gözlerinde bir ışıldama cıncık cıncık... Sevinci yüzüne de vurdu. Elindeki baltaya yaslanıp soluklandı. Uçları eprimiş yakasız gömleğinin kolu ile alnındaki terleri sildi. Ellerine bulaşan terleri de kara şalvarında kuruladı. Alnında biriken terin bir damlası yüzünü yaladı, aktı; güneşten yarılmış dudağındaki yarıktan geçerken tuzu yaktı etini. Dert etmedi. Latif Ağa’yı görmüştü ya!

“Bunu Latif Ağa taşır ancak.” dedi sesli sesli konuşarak, yanında başka bir ağacı kesen Ali’ye.

El etti uzaktan:

“Bre babam, geliver buraya. Bir el at. İş sana düştü.”

Latif Ağa şöyle bir baktı tomruğa:

“Kolunuza kuvvet Davut Ağa’m. İyi kesmişsin. Az buz değil bu.”

“Biz de öyle düşündük. Kaç kilo gelir bu Latif Ağa?”

Latif Ağa bir kafasını kaşdı, bir çenesini.

“Otuz kilo gelir ağam.” dedi.

Davut Ağa bir tomruklara baktı, bir pazusu mintanından fıskırmış babayiğit Latif Ağa’ya. Yanlış duymuştu herhâlde. Gerçi Latif Ağa’nın saf ve cahil olduğunu biliyordu.

² Yağlık: Beyaz, ince tülbenkten yapılan başörtüsü, kenarları oyalı olur.

“Mektebin bahçesine bile uğramamış.” demişlerdi onun için. Biraz latife etmek geldi içinden:

“Otuz mu dedin? Otuz olmasa da 150 kilo gelir herhal.”

Latif Ağa ısrar etti:

“Yok ağam, 150’den daha fazla, en az 30 kilo çeker bu.”

Latif Ağa bir gerindi. Geriye doğru kaydırıldığı başını yana eğip bir daha baktı koca kütüklere.

“Vallah eder, billah eder ağam.”

Sonra bilmiş gibi başını dikleştirdi Latif Ağa:

“Geçen baharın ovada konuşuyordu okuldan çıkan çocuklar. Otuz kilo çeker diyordu bir şeyleri anlatırken. O kadar çokmuş yani. Bu da çok ağam. Sağlam otuz kilo var.”

Tomruğu aldı, sırtladı, yaylaya kadar getirdi. Davut Ağa arkasından yetişemedi. Yaylanın ortasında yükünü attı yere. Sırtından su gibi ter akıyordu. Nefes nefese kaldığı belliydi. Koca dut ağacının dibine gürültü ile düştü koca tomruk. Dikildi şöyle gerine gerine. Bir “Oh!” çekti. Pınardan getirdikleri, ayna gibi kalaylı bir bakracın dolusu soğuk suyu içti. Eli ile ağzının kenarından göğsüne serin serin akan suyu sildi. Sırtının teriyle ıslanan mintanının ağır kokusu etrafa yayıldı. Kokusuna aldırmandan şöyle bir etrafa bakınıp kendisini seyredenlere karşı yüksek sesle övünerek söylendi:

“Vallah da var otuz kilo, billah da var otuz kilo.”

Getirdiği tomruğun üstüne oturdu. Aynı Hatın hemen bir ateş yaktırdı. Yayladaki çocuklara bahçeden toplattırdığı mısırları koydu üzerine. Kebap kokuları yayılırken yaylada, çocuklar yavaştan sıraya dizildiler. Elindeki demir maşa ile mısırları tek tek aldı Aynı Hatın. Soyulmuş mısır yapraklarının üzerine birer birer koyup verdi çocuklara. Hepsi dizildi; ellerinde mısırlarla, pınarın yıkık kiliseden gelen taşlarının ve bahçe duvarının üzerine.

Ağzı, yüzü ve elleri kara kara olan çocuklar mısırlarını yedikten sonra geri geldiler Aynı Hatın’ın yanına:

“Biz beş kişiyiz; on iki başız; üç kardeşim, bir de anam var.” diye evdeki kişi sayısını söyleyen çocuklar, söylediği sayı kadar mısırı Aynı Hatın’ın elinden yaprakları soyulmadan alıp çardaklarının, kara kıl çadırlarının, haymalarının bulunduğu yere doğru seyirtti. Güneş birazdan dağların ardından solmaya başlayacaktı zaten. Yavaştan haymaların yanlarındaki taş ocaklarda yanan ateşlerden boz renkli dumanlar tütmeye başladı.

Son kalan on mısırı Latif Ağa’nın eline tutuşturdu Aynı Hatın:

“Bunlar da sizin çoluk çocuğun Latif Ağa.”

...

Davut Ağa, Omar Hoca’nın yanında yere serili olan kıl çulun üstüne vardı oturdu. Elini kulağına attı. Türkü çığırır gibi konuştu:

“*Yedi arşın loğ taşını³ omuzda / Of demeden getirenler nic’oldu?*” demiş, Koca Dadaloğlu. Hey gidi günler! Şimdi Latif Ağa’ya bakıp hayret ediyoruz Omar Hoca’m. Zaman değişti. Biz kocadık. Eski adamlar kalmadı. Gerçi... Te Dadaloğlu’nun bile zoruna gitmiş ya. Biz zorsunmuşuz çok mu?”

Omar Hoca oturduğu yerden deprenmeden cevap verdi: “Gün günden kötüye gidiyor Davut Ağa. Her gelen nesil bir öncekini aratır oldu. Dünyanın halı bu.”

Aynı Hatın uzaktan dinlediği yerden cevap yetiştirdi Omar Hoca’ya:

“Ne yazıklanıyorsunuz? Latif Ağa varken geçmişi aramak da neyin nesi? Yedi arşın loğ taşıyan koca mezdağ arasında ne fark var?”

---

³ Loğ Taşı: Damların üzerindeki toprağı düzeltmek ve sıkılaştırmak için ortasından açılan delikten geçen bir demir veya ağaç sap ile yuvarlanarak kullanılan uzun, taş silindir. Çok ağırdır. Zor taşıdır.

“Bir o kaldı Aynı Hatın. Gerisi nerede?”

“Andız⁴ ağacı mı kaldı da Dadaloğlu'nun aradığı yiğitler olsun? Latif Ağa'yı anası andız suyuyla beslemiş. Ondan gelir gücü kuvveti.”

Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri

Yaylamak, yayla için göç düzmek, dağlarda yürümek Türk'ün mayasında vardı. Bu, yaz sıcağından kaçış değildi sadece; bir kültürdü. Kışın ataletinden kurtulmak; dağda, yükseklerde serin hava ile canlanmak, hareket etmek; savaşçı, mücadelecı, zor şartlara dayanan bir millet olmak için güç kazanmaktı.

Dağlar hep Türkleri beklerdi. Dağ, Türk'ün kaderinde hep olmuştu. Demir dağı eritmiş, Altaylar'da, Tanrı Dağları'nda ulaşılmadık yer bırakmamış, şimdi de Toroslarda yazın yurt tutmayı gelenek hâline getirmişti. Kervan kervan, katar katar... Dağ ve Türk ayrılmaz bir bütündü. Kaderleri ortaktı. Birbirleriyle sırt sırta veriyor, birlikte hayatı paylaşıyor, güç topluyorlardı. Dağlar, yüksekler, yüceliklerini Türk'ün varlığıyla anlatıyor, Türk de her ihtiyaç duyduğunda dağlara sığınyordu. Yaylacılar güç kazanmak için çıkıyor, eşkıya da kanundan kaçmak için sığınyordu Toroslara.

Toroslar ve üzerindeki yaylalar yazın başka, kışın başka şey söylerdi hep.

⁴ Andız bir çeşit ardıc ağacı. Meyvesi büyük ve ekşimsi lezzettedir. İncir gibi kurutulur. Taşın arasında dövülür, kaynatıp suyu çıkarılır. Bu su pekmez gibi çok besleyici ve yağlıdır. Ayrıca ilaç da yapılır. Bununla beslenen çocuklar gürbüz yapılı olur. Halk hekimliğinde tüberküloza da iyi geldiği söylenir. Tohumlarından yapılan tesbihleri ise en bilinenidir. Kullanıldıkça değeri artan, çekildikçe rengi parlak kahverengiye dönüşen meşhur Kadırlı yapımı tesbihlerdir.

Dondurucu ayaz, çakalın ve kurdun uluduğu buz gibi geceler, boranlı günler, ısınmak için yakılan çalı çırpılar, çatlamış eller, sinirden ağlamamak için ısırılan dudaklar, bazen üstü kalın buz tabakası hâlini alan dereden delik açıp su içmeye çalışmak... Bütün bunlar baharla beraber unutuluyorlardı hemen. Doruklardaki erimeyen kar bile güzel görünüyordu mayıs geldiğinde. Hele de ortalık taze yeşil renkteki ot ve yabani çiçek kokuyorsa...

Üç Ay Öncesi - Mayıs Ortası.

Kervan hazırды. Önce davar ve inekleri hazırlayıp çobanlarla önden yola çıkarmayı düşündüler de... Pek öyle olmadı. Bütün çobanlar başka yaylacılarla yola çıkmış, kimisi de işleri olduğu için gelememişlerdi. Hayvanlar yavaş gider, kimi zaman yayılır, kimi zaman dağılır; çobanlar, toplayana kadar zaman kaybederlerdi. Kervan yola ertesi gün çıkacaktı. İş çocuklara kaldı bu sefer. Kutlay ve erkek olarak da Naim... İkiside daha ilk mektepte... İkisinin altına birer eşek verdiler ve hayvanların başına koyup çıkınlarını da heybelerine sokuşturup yola saldılar.

...

Omar Hoca'dan da, Kutlay ve Naim'den de önce, devesi olan Yörük katarları⁵ çıkmışlardı yola. Hararları⁶ yüklemiş, içine yaylada lazım olacak yatak, yorgan ne varsa doldur-

⁵ Yüki 5 deveye kadar olana katar, 5 üstünde deve olana kervan denir.

⁶ Harar: Büyük, sağlam yapılı kilim çuvallar. Göç sırasında çok kullanılır. Genelde develere yüklenir. İçine yaylada lazım olan eşyalar koyulur.

muşlardı: Çadır, çuval, denk, ıstar⁷, kalaylı kazan, sini, bakraç, senit⁸, sepet... Hepsi önce keçelere sarılmış, sonra develere yüklenmişti; üstlerine kenarları saçaklı, püsküllü kilimler, halılar, savanlar⁹ atıldı. Develerin boyunlarına demirden siyah renkli, ağır, büyük çanlar asıldı.

Süslenmiş ilk deveyi kafilenin en güzel Türk kızı çekmiş, o devenin üzerine büyük bir kırmızı kilim atılmış, kenarlarına çingiraklar takılmıştı.

Yörük başı seslendi gücü yettiğince:

“Mart gülmeli, nisan ağlamalı, mayıs çağlamalı
Yorulmadan yol alınmaz
Çalışmadan mal alınmaz
Çiftçi gittiği kadar
Yörük güttüğü kadar
Ya Allah, bismillah!
Gidiyoruz.”

Bir anda çan sesleri sarmıştı sokakları.

O gün, ilk göçün başladığı, ilk katarın yola çıktığı gün... Ne muhteşem oluyordu:

Taş döşeli yollarda develerin tabanlarının, atların toynaklarının, nallarının sesleri yankılandı. En öne; en güzel kız, saçlarına sayısız belik yapmış, en güzel elbisesini giymiş, en güzel mayanın boynundaki yünden örülmüş kolanı tutmuş olarak geçti. Diğer kırk belikli kızlar ve gelinler ellerinde develerin kolanlarıyla bayram zamanı gibi şenlendirerek geçtiler Kadirli'nin taş sokaklarından. Arkada ata binmiş delikanlılar, kadınlar ve çocuklar, daha arkada ise katarın orta ve yaşlı erkekleri ile Andırın üzerinden dağa

⁷ İstar: Halı-kilim tezgâhı

⁸ Senit: Üstünde yufka açmaya yarayan ekmek tahtası.

⁹ Savan: Pamuk ipliğinden dokunmuş ince yer yaygısı

doğru vurdular. Kadirli'den çıktıktan sonra delikanlılar atları coşturup öne doğru atıldılar. Köpekler yanlarında dolandı kafilenin. Koyun, keçi, oğlak, kuzu ne varsa arkadan çanlarını çalarak, tozularak, etrafa yayılarak yola revan oldular.

Arkalarından bakanlar, bir beyaz selin kıvrılarak dağa doğru aktığını gördüler.

Sesler, renkler, koyun-yün-keçe kokuları birbirine karıştı. Kadirli o gün her mayısta olduğu gibi coşkun bir bayram yaşadı.

...

Omar Hoca ilk göçen Yörüklerden birkaç gün sonra göçü düzdü, yola düştü. Devesi yoktu Hoca'nın. Atları ile çıktı yola, atların yetmediği zamanda ise sahipleri ile birlikte at kiralardı. O kadar insan ve yaylada bulunmayan, şehirden gitmesi gereken onca eşyaya kendi atları yetmezdi çoğu defa. Külek külek un, bulgur, döğme, tuz, kuru üzüm, sabun, yatak, yorgan, mutfak kap kacağı; yolda at sahiplerine yedirmek üzere tahin helvası, yufka ekmek yüklenirdi. Kara kıl çadırlar ise en ağır yüklerdi ve 50-60 kilo çekerdi.

...

Babalarından bir gün önce yola çıkan Naim ve Kutlay, hava kararmaya yüz tutunca hayvanları topladılar. İkisinin de hışı çıkmıştı. Hele Kutlay hiç alışık değildi; hayvanların arkasından gitmeye, onları toplayıp, yayılırken kaybolmalarını engellemeye. Bu onun sorumluluk aldığı ilk işti. Alışık olmak bir yana, zora hiç gelemezdi. Evin son çocuğu, en nazlısı, tekne kazıntısıydı. Belki de babası özellikle seçmişti onu. Görsündü hayatı. Kolay olmadığını anlascin diyeydi.

Yol uzundu. Hayvanlar yavaş gidiyordu. Bir günde varmak ne mümkün! Yol üzerindeki bir yayla yerinde mola verdiler. Yaylacılar, hoca kızı diye Kutlay'ın yatağını erkeklerin kaldığı yerde bulunan bir tahta kerevete serdiler. Naim ise erkekler gibi yerde yatacağı. Hava kararıp sadece gökteki yıldızlar kalınca, ay da bulutların arasında yüzmeye başlayınca Kutlay iyice büzüldü kerevetin üzerinde. Yorgana iyice sarındı. Biraz sonra çakallar pavkırmaya¹⁰, baykuşlar “Puhu puhu” diye tünedikleri dallardan seslenmeye başlayınca Kutlay iyice yumuldu yorganın altına lakin uyku tutmadı.

Ağaç altlarında, gündüz sığındıkları gölgeliklerde geviş getiren ve hâlâ orada yatan davarların gece karanlığında cam gibi parlayan gözlerini görünce Kutlay daha fazla korktu. Yorganını sırtladığı gibi son hızla kadınların yanına doğru süzüldü. Toprak üstüne atılmış şilte üzerinde yatacak döşek olup olmamasına bakmadan, iki kadının arasına sıkışıp yorganı kafasına iyice çekti. Kadınlardan birinin üzerine kolunu uzatıp anasıymış gibi sarılıp uykuya daldı.

Kutlay ve Naim sabah erkenden uyandı. Yemek için birer sokum¹¹ alıp kaldıkları yayla yerinden yine yola çıktılar. Uzaktan çan sesleri geliyordu. Elinde değneği, sırtında kepenek olan yaşlı bir çoban, yanında yöresinde yürüyen birkaç kara teke, onun arkasından beyazlı karalı davarlar ve daha birkaç aylık olmamış oğlaklar, iri birkaç beyaz çoban köpeği ile birlikte karşığı yamaçtan çığ gibi aktı. Sürü tozu toprağa karıştırarak yayla yerine doğru yaklaştı. Daha kendileri yayla yerinden tam ayrılamadan keçiler etraftaki helkeleri, bakraçları, leğen ve lengerleri devirip çan, bakır sesi, kadınların çığırları, çoban sesi, köpek ürümesi arasından karşı yamaca doğru aktı. Geride bol toz, devrilmiş eşyalar,

¹⁰ Pavkıрма: Çakal uluması için kullanılan kelime.

¹¹ Sokum: Dürüm.

ortalıkta da kara boncuklar gibi pisliklerini bırakarak gözden kayboldu.

Kutlay ve Naim yola çıktıklarında kulaklarında “Ho ho, tey tey tey!” bağırışları, çobanın uzun ısıltığı, köpek havlamaları kaldı.

Eşekler attan yavaş gidiyordu lakin yokuştan inerken attan daha iyiydiler. Atlar yokuş yukarı çıkarken kolay çıkıyorlardı ancak inerken bel yapıları buna müsait olmadığından zor iniyorlardı. “Tavşanlar da at gibi.” demişti bir gün babası. Onlar da zor inermiş yokuştan aşağı, beceremeyince yuvarlanırlarmış.

Yol uzundu. Güneş, ovadaki gibi olmasa bile yakıyordu ellerini yüzlerini. Daha şimdiden Kutlay’ın “döşü möşü hep gapgara” olmuştu, Zala Bacı’nın lafına göre.

Çiçekli Dere’deki Belgincik mevkiinde dağ kaplanı olduğu söylenir ve buradan kervanlar geçerken herkes korkardı. Kutlay ve Naim de korktu ama yine de birbirlerine korktuklarını belli etmemeye çalıştılar. Üstelik bu sefer yalnız ikisi vardı. Bir de sürü... Oradan hızlı geçmeleri ve devamlı sağa, sola, arkalarına bakmalarından anlaşılıyordu korkuları. Babalarıyla daha önceki yıllarda olan geçişlerinde hep bu bölgede mola verip yatarlar ve sabaha kadar kaplan seslerinden uyuyamazlardı.

Bahar kendini bu yükseklerde alabildiğine göstermiş, her yer yeşillenmiş, neredeyse her yer çirişle, kaya diplerinde su menekşeleriyle, daha yükseklerde çiğdemlerle, yarpuzlarla kaplanmıştı. Her yeri taze ve keskin bir ot, yabani çiçek kokusu sarmıştı. Kayaların dibinde, su kenarlarında tırşıklar boy vermişti. Burada bahar vardı . Ara sıra gündüz soğuk olsa da arkası iyi gelirdi. Havada top top ak bulutlar süzülüyordu. Çok sürmez Çukurova’nın sarı sığağı ögüle vakti burayı da yakardı. Varsın o zamana kadar akşamlar bayağı soğuk olsundu.

Yaylada iklim bir değişikti. Gündüz ağaç olmayan açıklıklarda güneş daha çok yakıyor, gece ise donduruyordu. Yün yorgan olmadan uyumak ne mümkün! Hele Kutlay'ın ablası Gönen, çift kat yorganla uyuyordu. Yazın bazen tek yorgana düşüyordu ya yine de "Yün olmazsa yatmam." diyordu.

İkisi de yorgunluklarını unuttular, korkularını üzerlerinden attılar. Kokuların, pınarların buz gibi suyunun efsununa kapıldılar.

Düzde, yamaçlarda karlar epeyce erimiş; vadilerin kuytusunda, ağaçların dibinde, kamışların gölgesinde erimemiş kar birikintileri kalmıştı. Karın yeni eridiği yerlerde toprak, balçık hâlindeki çamura dönmüştü. Savrun Suyu eriyen karlardan dolayı alabildiğine coşkun akıyordu. Savrun'dan geçerken atların üzerlerindeki yükler, denkler çuval devrilecek gibi olur, atları gemlerinden tutup zapt etmeye çalışan adamlar suya da atların çarpınışlarına da zor sahip olurlardı. İkisinin böyle bir derdi yoktu, işleri sadece hayvanları sağ salim ulaştırmaktı.

Kutlay ve Naim'in Dokurcun'a varmalarından az sonra Omar Hoca ve Aynı Hatın da atlarının üzerinde Büğüleğen Yaylası'na vardılar.

Neyse ki hiçbir çuval, harar, denk suya yıkılmadan Büğüleğen'den karşı yakaya geçmişlerdi. Nefes nefese kalan herkes önce büngüldeyen sayısız pınardan kana kana su içti. Sonra yola tekrar vurup, değirmenin önünden geçerek Dokurcun'daki pınarın başına vardılar; denklerini yıktılar.

...

Omar Hoca ve Aynı Hatın yaylaya vardıklarında daha atlarından inmemişlerdi ki sırtını koca dut ağacına dayamış bir kadın koşup geldi, âdeta bacaklarına sarıldı Hoca'nın:

“Ağam, vay gardaşım, Omar Hoca’m! Nicedir yolunu gözlerim. Kaç vakıttır burada eyleştim, durdum.”

Omar Hoca kır atından indi. Atını bir yumuş oğlana verdi:

“Nedir derdin bre bacım?”

“Sarı sıcakta ısıtma¹² olmasın diye topladım çoluk çocuğu çıktık buraya, herifi ırgat bıraktık yazıda ya... Küçük oğlanı bir ataş¹³ aldı sorma. Alaf alaf¹⁴ yanıcı. Ne dedilerse kaynattım içirdim de ataşı düşmedi. Çay dedikleri bir şey varmış. Kaynatınca ataşını alır dediler. Bizde ne arasın ağam. Anca varsillar içermiş. Olsa olsa Omar Hoca’da olur dediler. Varsa bir tutam versen de oğlana kaynatsam.”

Omar Hoca kadına baktı. Bir iplik çeksen kırk yama dökülecek kadar fukara, üfürsen uçacak kadar arık, dokunsan düşecek kadar hâlsiz... Yaşı ileri değildi, lakin zayıflıktan yüzünün derisi dahi kırışmıştı, koca avratlar gibi. İçi acıdı. Çayın adı vardı da kendi yoktu. Daha kendi bile hiç içmemişti:

“Vay bacım! Bin küllü helal olsun sana. Ne gezer. Olsa bir tutam değil, daha çok vereyim.”

Kadın başını eğdi, gözünden iki damla yaş süzüldü. İneklere “Ho ho” diyen yaylacıların arasından geçip uzaklaştı.

Aynı Hatın uzun uzun baktı kadının ardından:

“Vah kele bacım sana. Çukur’da¹⁵ ısıtma kırdı geçirdi çocukları. Buraya ısıtmadan kaçıp geleceksin de... Dert seni kovalayacak gene ardından.”

...

---

¹² Isıtma: Sıtma.

¹³ Ataş: Ateş.

¹⁴ Alaf: Alev.

¹⁵ Çukur: Çukurova.

Her ailenin kalacağı yer belliydi. Daha önceki yıllarda çadır kurdukları yerlerin arkalarında dizdikleri taş duvarlar, devrilmiş birkaç taş haricinde duruyordu. Herkes yükünü kendi yerine indirdi, çadırını kurdu. Kap kacağını ocak görevi gören taşların olduğu yere yerleştirip ateş yakmaya kalkıştı. Kadınlar yemek derdine düşmüşken erkekler yıkılmış taşları yerine yerleştirip kara çadırların arkasını berkittiler. Eski ağıl görevi gören taşlardan örülü yere inek ve koyunları soktular. Tavuklar ve horozu ise ağaç dallarından örülerek yapılan köşedeki bölmeye koyunca biraz nefes aldılar.

Çocuklar bir iki zıpladılar ortada. Sonra babalarının şalvarını çekiştirmeye başladılar. Kıştan, daha aşağıdayken almışlardı sözünü. Cızdan¹⁶ yaptıracaktı yaylada. Geçen yazdan beridir, başka yaylalarda bindikçe, “Neden Dokurcun’da yok?” diye sorup duruyor, ikide bir ağıt tutturuyorlardı. En çok mesele çıkaran da Hilmi’ydi.

Hoca, Latif Ağa’yı çağırды hemen. Yerini tarif etti. Kaldıkları meydandan uzak olmalıydı biraz. Döndükçe gelene geçene çarpmasın diye.

Cızdan yapmak zor işti. En kıymetli yayla eğlencesiydi. Genç kızlar bile başka yaylalarda bulunan cızdanlara binip döndükçe mutlu olurlar, işi uzattıklarında ise Aynı Hatın’dan azar işitirlerdi.

“Yeter artık, inin. Koca koca kızlar oldunuz, hâlâ eğlenmeniz bitmedi.”

Aslında Latif Ağa geçen yazdan biliyordu istediklerini. Omar Hoca’nın da gönlü olmuştu bu işe. Yaylaya daha önce çıktığı için hazırlık bile yapmış, kocaman bir uzun ağacı

¹⁶ Cızdan: Çok uzun bir ağaç, budakları temizlendikten sonra ortası oyulup tam ortasındaki bu oyuktan terazi-kaldıraç gibi bir metre boyundaki dikey ayağın üzerine yerleştirilir. Her iki ucuna da çocukların oturacağı birer oyuk yapılır. Çocuklar bu oyuğa oturup dönerler. Dönerken cız cız ses çıkarır. İsmi buradan gelir. Kadırlı, Kozan, Bolu yaylalarında hâlen kullanılıyor.

kesip hazırlamış, budaklarını temizlemişti. Uzak bir yere koymuş, kimseye de göstermemişti.

Cızdan yapmak bir gününü alırdı insanın. Yorucuydu, zahmetliydi. Hem güçlü olacaksın, hem ortasındaki delik yerini iyi ayarlayacaksın. Öyle kolay razı gelmeyecekti bu işe. Çoktandır canı pekmez istiyor ama bulamıyordu. Zengin yiyeceğiymiş pekmez:

“Bana karnım doyasıya pekmez yedirirseniz yaparım.”

Babaları çoktan razıydı. Genç kızlar bile memnundu bu işten.

Ertesi güne yapılmak üzere sözünü aldılar.

...

Dokurcun Yaylası Aynı Hatın'a babasından mirastı. Omar Hoca'nın kayınpederi tapuyu üç kişiye vermişti: Aynı Hatın, Faik Efendi ve Yusuf Ağa'ya.

Büyük ve güzel ağaçlardan oluşan sık bir ormanın önündeki açıklıkta çadırlarını kuruyorlardı. Bu açıklığın ortasında mermer taşlardan yapılma, buz gibi suyu olan güzel bir pınar akıyor, pınardan biraz aşağı inince sağ taraftaki yerde Omar Hoca'nın kendi elleriyle yaptığı bahçe, açtığı karıklar görülüyordu. Hafif eğimli bu açıklıktan biraz daha aşağı doğru inince Savrun Çayı'nın sesi gelirdi. Kenarlarında beyaz taşlar, çakıllar, kayalar olan; içinde sazlar, sarı balık dolaşan; kenarlarındaki sazların arasında kelebekler, yusufçuklar, peygamber develeri, su kuşları uçan bir yerdi burası. Yayladan sağa doğru uzanan cılga yol ile yine ormanın içine giriliyor, yol Savrun boyunca dik bir yamacın üzerinden uzanıyor ve gökyüzü görünmez ormanlık bu yerde güneş yaz ortasında bile görünmüyordu. Yol üzerinde Omar Hoca'nın değirmeni ve değirmeni işleten bir de değirmenci ailesi vardı. Yarım saat daha yürüdükten sonra Savrun'a karışan bir çayın üstünden uzatılmış ağaç gövdelerine basarak

geçilince karşı yamaçta Büğüleğen görünüyordu.

Zaman gelir, elli altmışı bulurdu kurulan çadırlar. Etraf kalabalıklaşır, yaylaların şahı olurdu Dokurcun. Haymalar kurulur, erkekler haymalara oturur pınarın kenarında 3-4 günde bir davar kesilir, her gün Savrun'a balığa inilir ve ağ veya torbalarla, bazen de olta ile adam başı bir sepet balık tutulup getirilirdi. Savrun bereketli, balık çok, lezzetleri bir başkaydı.

Gündüz yataklar toplanınca en az 17 çadırda yalnızca kadınlar oturur; üç, dört tanesi de erkeklerin, oğlanların, Omar Hoca'nın ve misafirlerinin oturmasına ayrılırdı. Yabancı misafir gelirse ağırlama yeri dut ağacının altındaki kilim olurdu.

...

Aynı Hatın yaylaya varır varmaz, ilk işlerden biri olan inekleri sağdırdı hemen. Daha önce yaylaya gelmiş olanlara ve emzikli kadınlara gönderdi. İnekler de iki gündür sağılmamıştı; memeleri mavi mavi, damar damar olmuş, gerilmişti.

Her gün Aynı Hatın'ın sağdırıp gönderdiği süt ile artık emzikli kadınlar da rahat edecekti.

Omar Hoca ve ailesinin yaylaya indiklerini görenler "hoşgeldin"e geldi Hoca'ya. Dutun altına serili kilimde, yetmezse serilen savanda onları karşıladı Omar Hoca. Gelinlere, kızlara, Aynı Hatın'a tepsi hazırlattı. Bu arada geleneği bozmadı. Her sene yaptığı gibi bir de iyisinden çebiç¹⁷ kestirdi. Yarısını kendinden önce gelen yayladakilerin evlerine parçalatıp gönderdi. Geri kalanını küpeli büyük kazanda pişirtti Aynı Hatın. Birazı kavruldu; bir kısmı şişlerde kızartıldı, etin suyu közün üstüne damladıkça yaylaya kokular ve cızırtılar yayıldı. Bir başka küpeli kazanda da bol

¹⁷ Çebiç: 2 yaşındaki erkek keçi.